

УДК 342.8

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.58.30>

СВІТОВИЙ ДОСВІД Е-ВИБОРІВ ТА Е-ГОЛОСУВАННЯ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Роман Була

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
філософський факультет, кафедра політології
вул. Університетська, 1, 79000, м. Львів, Україна*

У статті розглядається питання впровадження електронного голосування як одного з ключових напрямів модернізації виборчого процесу. Аналізується міжнародний досвід країн, які вже реалізували е-голосування, зокрема Естонії, Швейцарії, Німеччини та США. Увага акцентується на перевагах електронного голосування: підвищення доступності для виборців, зручність участі, зменшення витрат, мінімізація помилок і прискорення підрахунку голосів. Також розглядаються виклики, зокрема загрози кібербезпеки, цифровий розрив між соціальними групами та низький рівень довіри громадян до нових технологій.

Особливу увагу приділено аналізу перспектив впровадження електронного голосування в Україні в умовах війни та глобальної цифровізації. Виявлено, що ця технологія може сприяти забезпеченню виборчих прав громадян, які перебувають за кордоном, у зоні окупації чи мають обмежену мобільність. Водночас наголошується на необхідності вирішення таких питань, як створення правової бази, розвиток технічної інфраструктури та підвищення рівня цифрової грамотності населення.

На основі міжнародного досвіду пропонується запровадження пілотних проєктів у регіонах з високим рівнем цифровізації, поступовий розвиток захищених платформ е-голосування та інформування громадян для забезпечення прозорості й довіри. У статті наголошується на важливості інтеграції кіберзахисту, використання блокчейн-технологій, а також боротьби з дезінформацією, яка може вплинути на довіру виборців.

Висновки підкреслюють значний потенціал е-голосування для демократизації виборчої системи в Україні, водночас наголошуючи на необхідності поступовості у впровадженні, врахуванні технічних, правових та соціальних аспектів і адаптації світового досвіду до українських реалій.

Ключові слова: електронні вибори, електронне голосування, кіберзахист, кібербезпека, цифровізація, виборчі системи, цифрова грамотність населення

Постановка проблеми. У сучасному світі, де цифрові технології стають невід'ємною частиною повсякденного життя, електронне голосування та електронні вибори виступають одним із ключових напрямів трансформації виборчих процесів. Традиційні способи голосування, які базуються на паперових бюлетенях, дедалі частіше піддаються критиці за низьку ефективність, тривалість підрахунків голосів, а також потенційні можливості для маніпуляцій. Водночас, впровадження електронних рішень у виборчий процес відкриває нові горизонти для демократизації та модернізації виборчої системи, особливо в умовах глобалізації та діджиталізації.

Одним із ключових аргументів на користь е-виборів є їхня здатність підвищити доступність цього процесу для різних верств населення, наприклад, для громадян, які проживають за межами своєї країни або мають обмежену мобільність, так як електронне голосування дозволяє брати участь у виборах дистанційно. За даними Міжнародного інституту демократії та сприяння виборам (International IDEA), до 10% виборців у багатьох країнах не беруть участі у виборах через географічні чи фізичні обмеження. Е-вибори здатні суттєво скоротити цей показник.

Ще одним важливим аспектом є підвищення прозорості виборчого процесу. Традиційні вибори часто супроводжуються звинуваченнями у фальсифікаціях, особливо в країнах з низьким рівнем демократичного розвитку. Електронні системи, оснащені сучасними технологіями, такими як блокчейн чи криптографічні методи захисту даних, можуть значно знизити ризики фальсифікацій та маніпуляцій. Наприклад, у Швейцарії, яка активно використовує онлайн-голосування, застосовуються складні протоколи перевірки автентичності голосів, що забезпечує високий рівень довіри до результатів.

У контексті України впровадження е-виборів має особливу актуальність в першу чергу через війну. Україна вже понад десятиліття рухається шляхом цифровізації державних послуг і стикається з низкою викликів у виборчій сфері. Зокрема, це стосується забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб (ВПО) внаслідок війни, яких, за даними ООН, у країні налічується понад 5 мільйонів [1]. Ще однією проблемою для України може бути забезпечення участі у виборах тих хто перебуває за кордоном та тих хто перебуває під окупацією буде питання: як забезпечити участь виборців за кордоном, переміщених осіб та виборців, які перебувають під окупацією. Електронне голосування може стати ефективним рішенням для залучення цієї категорії громадян до виборчого процесу.

Водночас існують і серйозніші виклики, пов'язані з впровадженням електронного голосування, такі як кібербезпека, цифровий розрив між різними соціальними групами, а також питання довіри громадян до електронних систем. Згідно з опитуванням Pew Research Center, яке проводилось у 2022 році [2], понад 50% респондентів у різних країнах висловлюють занепокоєння щодо можливості кібератак на виборчі системи. Ці виклики вимагають детального аналізу і стратегічного підходу до впровадження е-виборів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми демократії та залучення громадян до формування політики через інформаційно-комунікаційні технології досліджували такі науковці, як Армстронг Ч., Гарлан Ю., Коулман С.. Питанням запровадження електронного голосування та перспективи проведення його в Україні присвятили свої дослідження такі науковці як Афанасьєва М., Бойко О., Бучин М., Грицяк Н., Ключковський Ю. та інші.

Мета даного дослідження є вивчення міжнародного досвіду впровадження електронного голосування та електронних виборів, аналіз їх переваг, недоліків та викликів, а також оцінка можливостей і перспектив для реалізації цієї технології в Україні.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, вибори є основним механізмом, за допомогою якого народ обирає своїх представників, надаючи їм право реалізовувати суверенні права суспільства. Проте аналіз виборчої практики останніх десяти років показує зростання політичної апатії серед громадян як в Україні, так і в інших європейських країнах. Хоча зараз право голосу мають більше людей, ніж будь-коли, використовується це право найменше за всю історію його існування. Віра у парламенти та інші інститути представницької демократії стрімко падає. Засоби масової інформації намагаються популяризувати демократичні процеси, проте більшість громадян, замість того, щоб слідкувати за політичними новинами, обирають інші заняття або повністю ігнорують цю тему. На початку ХХІ століття з'явилися умови для поєднання цифрових і демократичних ініціатив. У минулому демократія залежала від обмежень у часі й просторі, тоді як сучасні комунікаційні технології долають ці бар'єри, забезпечуючи асинхронний і глобальний зв'язок. Демократія може прогресувати лише за умови, що її інститути стануть більш доступними, прозорими й інтегрованими у цифрове середовище. Електронна демократія розглядається не просто як інформатизація адміністративних процесів, а як інструмент, здатний оновити та поживити демократичний процес, створюючи простір довіри й політичної взаємодії.

Електронне голосування (е-голосування) — це процес реєстрації та підрахунку голосів за допомогою електронних засобів, що забезпечує швидкість, точність і зручність виборчого процесу. Е-голосування охоплює як голосування через Інтернет, так і використання спеціалізованих електронних пристроїв на виборчих дільницях. У сучасному світі електронні технології активно впроваджуються в демократичні процеси, сприяючи підвищенню рівня участі виборців, зниженню витрат на організацію виборів та мінімізації помилок під час підрахунку голосів.

Згідно з визначенням, поданим Міжнародним інститутом демократії та сприяння виборам (IDEA), е-голосування включає будь-яку форму голосування, яка передбачає використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на будь-якому етапі виборчого процесу[3]. Це може бути як передача результатів виборів в електронному вигляді, так і повний цикл голосування, починаючи з ідентифікації виборця і закінчуючи підрахунком голосів.

Ключовими особливостями е-голосування є:

- прозорість - можливість аудиту результатів і підтвердження їхньої достовірності;
- доступність - забезпечення участі виборців незалежно від їхнього місця перебування чи фізичних обмежень;
- безпека - захист від несанкціонованого доступу та маніпуляцій з результатами;
- ефективність - скорочення часу та витрат на організацію виборчого процесу.

Зважаючи на глобальну практику, можна виділити три основні моделі е-виборів: дистанційне онлайн-голосування, голосування через спеціальні електронні машини у виборчих дільницях та гібридні системи, які поєднують обидва підходи.

Інтернет-голосування бере свій початок із 2000-х років. Перші системи з'явилися у США та європейських країнах, однак найбільшого успіху досягла Естонія. Естонія стала першою країною у світі, яка успішно впровадила інтернет-голосування (i-voting) на загальнонаціональному рівні.

На початку 2000-х років в Естонії була ухвалена нормативна база, що включає чотири ключові закони, а зокрема, Закон «Про вибори до Рад місцевого самоврядування» (§ 50); Закон «Про вибори до Рійгікогу» (парламенту Естонії, § 44); Закон «Про вибори до Європейського парламенту» (§ 43); Закон «Про референдум» (§ 37) [4], та створена матеріально-технічна інфраструктура. Важливим кроком до е-голосування стало запровадження електронної ідентифікаційної картки, завдяки якій громадяни Естонії мають можливість використовувати електронний підпис, керувати банківськими рахунками, подавати податкові декларації, оплачувати транспорт і голосувати на виборах [5].

Перші кроки до цифровізації виборчого процесу були зроблені у 2005 році під час місцевих виборів, а надалі, система активно використовувалася на парламентських, президентських та європейських виборах. У 2023 році із 615 тисяч виборців, які взяли участь у голосуванні, онлайн свої голоси віддали 313 тисяч, а відтак загальна явка склала 63,7%. Це перший випадок в історії Естонії, коли онлайн проголосували понад 50% [6].

Цей показник свідчить про високу довіру до системи серед громадян. Впровадження базувалося на таких ключових компонентах:

- використання електронного ID-картки з цифровим підписом;
- безпечне шифрування даних для забезпечення конфіденційності виборців;
- можливість перевірки голосу виборцем після голосування.

Незважаючи на високий показник голосування виборцями, тривалий досвід проведення е-виборів, маючи такі переваги як доступність, економія часу та прозорість, країна стикнулася з певними викликами, а зокрема кіберзагрозами (постійна загроза хакерських

атак, які вимагають регулярного вдосконалення безпеки) та довіри суспільства через поширення міфів програвшою стороною про можливу маніпуляцію результатами.

У Швейцарії е-голосування застосовується на рівні кантонів, що відповідає федеральній структурі країни. Пілотні проекти стартували у 2003 році, а на сьогодні кілька кантонів, зокрема Женева, впровадили систему для частини виборців, включаючи громадян, які проживають за кордоном. Списки виборців через інтернет не ведуться — лише номери дійсних ID-карток. Завдяки цьому особистість виборця залишається анонімною. Для ідентифікації вводяться секретний код - дата та місце народження. Електронний голос надсилається на сервер, де зберігається, а виборець отримує підтвердження. Голосувати можна достроково (за 4–6 днів до виборів). Виборець має право змінювати свій голос необмежену кількість разів до дня виборів. У день голосування це вже неможливо.

Після завершення виборів голоси сортуються, видаляються недійсні, цифрові підписи відокремлюються від зашифрованих даних. Підрахунок результатів здійснюється програмою, а секретний ключ знищується після закінчення періоду подачі скарг [7].

Система електронного голосування Швейцарії базується на:

- модульності - різні кантони можуть впроваджувати власні платформи;
- прозорості - забезпечення аудиту та можливості громадського контролю;
- рівні довіри - поступове впровадження дозволяє підвищувати довіру громадян.

Згідно проведеного опитування, близько 65% швейцарців підтримують ідею е-голосування [7]. Водночас відсутність універсальної системи ускладнює процес стандартизації безпеки.

У 2005 році Німеччина впровадила електронні машини для голосування, але їх використання припинилося у 2009 році після рішення Федерального конституційного суду [8]. Основні причини відмови це непрозорість, тобто система не дозволяла виборцям перевірити правильність підрахунку голосів та порушення принципу публічності, зокрема громадяни не могли переконатися, що їхній голос враховано коректно. Цей досвід підкреслює важливість не лише технічної, але й правової та етичної складових е-голосування.

Сполучені Штати мають найбільший досвід у використанні електронних систем голосування. Незважаючи на це, уряд США продовжує вдосконалювати програмне й апаратне забезпечення, реагуючи на значну критику, спрямовану проти реформ виборчої системи.

Електронне голосування було впроваджено у США ще у 1960-х роках. Кожен штат має власний підхід до впровадження технологій. Деякі використовують електронні машини для голосування (DRE), тоді як інші — оптичні сканери для підрахунку паперових бюлетенів.

Вперше електронне голосування широко застосували під час президентських виборів 2000 року, однак тоді було зафіксовано значний відсоток помилок через збої старих карткових автоматів. Для вирішення цих проблем у 2002 році було ухвалено Закон «Help America Vote Act», який зобов'язав усі штати впровадити електронні системи голосування [9].

Попри широке впровадження, е-голосування у США, країна стикається з такими викликами як уразливість до кібератак (звіти свідчать про численні спроби втручання у вибори); довіра виборців, адже згідно з опитуваннями, лише 60% виборців вірять у безпеку електронних систем та відсутність єдиного стандарту безпеки між штатами [9].

Отож, як показує світовий досвід впровадження е-голосування, успіх залежить від балансу між технологічною інновацією, безпекою та довірою суспільства. Естонія слугує прикладом ефективного використання інтернет-голосування, тоді як Німеччина й США

вказують на необхідність чіткого дотримання прозорості та стандартів безпеки. Швейцарський досвід доводить, що поступовий підхід може стати ключем до досягнення широкого суспільного прийняття системи.

Електронне голосування є однією з інноваційних практик, що все активніше інтегруються в політичні процеси сучасного світу. Впровадження цієї системи супроводжується як і потенційними перевагами так і численними ризиками.

Однією з ключових переваг е-голосування є його зручність. Виборці можуть віддавати свій голос через інтернет з будь-якого місця, маючи лише пристрій з доступом до мережі. Це особливо важливо для людей, які живуть у віддалених регіонах, мають фізичні обмеження або перебувають за межами країни в день виборів. Наприклад, у Естонії, де використовується інтернет-голосування, явка виборців, що проживають за кордоном, зросла на 17% [10].

Доступність е-голосування сприяє збільшенню явки виборців. Молодь, яка частіше використовує цифрові технології, стає більш зацікавленою у виборах. У Швейцарії експериментальне впровадження електронного голосування під час кантональних виборів показало зростання явки серед виборців віком до 35 років на 8% [11].

Е-голосування дозволяє суттєво скоротити час на підрахунок голосів. Результати можуть бути доступні майже миттєво після закриття виборчих дільниць, що сприяє підвищенню оперативності і прозорості виборчого процесу. Це також зменшує ризик помилок, пов'язаних із людським фактором під час ручного підрахунку.

Організація традиційних виборів вимагає значних фінансових ресурсів на друк бюлетенів, оренду приміщень для дільниць, оплату праці персоналу тощо. Відповідно, при онлайн голосуванні значно зменшуються виборчі витрати.

Що стосується ризиків, то одним із головних викликів е-голосування є забезпечення кібербезпеки. Хакерські атаки можуть призвести до маніпуляції результатами, компрометації системи чи її повного виведення з ладу. Наприклад, під час виборів у США у 2016 році виявлено численні спроби кібератак на виборчі системи [12]. Цей ризик потребує значних інвестицій у безпеку та постійного моніторингу системи.

Електронні системи голосування можуть створювати ризики для збереження таємниці виборця. У традиційній системі виборець заповнює бюлетень у кабінці, яка гарантує конфіденційність. У випадку з е-голосуванням є можливість зовнішнього тиску на виборця, особливо у домашніх умовах.

Однак, при очевидних перевагах, багато виборців не довіряють електронним системам через побоювання щодо їх прозорості. Згідно з опитуванням Pew Research Center, яке проводилось у 2021 р, близько 45% американців вважають, що електронне голосування може бути легко сфальсифікованим [13]. Низький рівень довіри може стати суттєвою перешкодою для широкого впровадження цієї технології.

На основі проведеного аналізу, ми можемо констатувати, що е-голосування є потужним інструментом, який може суттєво змінити спосіб проведення виборів, забезпечуючи зручність, швидкість та економічність. Водночас ризики, пов'язані з кібербезпекою, довірою громадян та можливими технічними збоями, потребують серйозного аналізу та попередження. Для успішного впровадження е-голосування необхідно забезпечити високий рівень безпеки, прозорості та освітньої роботи серед виборців. Такі заходи допоможуть максимально використати переваги цієї системи та мінімізувати ризики.

Зважаючи на все вище зазначене, спробуємо проаналізувати, які перспективи впровадження е-голосування в Україні

Українська виборча система пройшла значний шлях розвитку з моменту здобуття незалежності у 1991 році. Наразі в країні використовується змішана система виборів, яка поєднує мажоритарні та пропорційні елементи. Основними викликами на даний час залишаються:

- низький рівень довіри до виборчих процесів;
- складність організації виборів для громадян за кордоном;
- витрати на виборчі процеси.

З огляду на ці виклики, електронне голосування може стати інноваційним інструментом для підвищення ефективності та прозорості виборчої системи. Юридична основа для впровадження е-голосування в Україні поки що відсутня. Основні Закони, що регулюють виборчий процес («Про вибори народних депутатів» [14], «Про вибори Президента України» [15]), не передбачають електронний компонент голосування. Хоча перші спроби законодавчого регулювання в Україні щодо запровадження е-голосування через ініціативи законопроектів «Про концепцію “Запровадження системи електронного голосування”» [16] були ще в 2011 році, однак ця ініціатива не була підтримана. У 2019 р Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку демократії в Україні на 2019–2020 роки» [17] передбачалось запровадження нові терміни впровадження електронного голосування та електронного виборчого процесу на 3 квартал 2020 р. Однак із прийняттям і введенням в дію Виборчого кодексу не передбачено електронного голосування.

Попри те, у нас є діючий Закон «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» [18], який створює базу для використання цифрового підпису, що може стати ключовим елементом у системі е-голосування.

Україна має значний потенціал технічної інфраструктури для розвитку цифрових технологій. За даними Міністерства цифрової трансформації, станом на 2024 рік 87% населення мають доступ до Інтернету [19]. Втім, проблемами залишаються з нерівномірністю покриття Інтернетом і особливо це стосується сільської місцевості де доступ до стабільного Інтернету значно обмежений, відсутності єдиної захищеної платформи для е-голосування. Державний сервіс «Дія» демонструє ефективність цифрових послуг.

Одна з ключових умов успішного впровадження е-голосування — високий рівень цифрової грамотності громадян. За результатами дослідження Київської школи економіки, яке було проведено у 2023 р. лише 42% дорослого населення мають базові навички роботи з цифровими платформами. У 18% громадян відсутні смартфони або інші пристрої для доступу до Інтернету [20].

Для вирішення цієї проблеми насамперед необхідно провести масові навчальні кампанії та забезпечити доступні технічні засоби для соціально незахищених груп. Критично важливою також є питання безпеки та довіри до системи е-голосування

Попри численні виклики, цей процес має потенціал стати важливим кроком у зміцненні демократії та модернізації виборчої системи України.

Світовий досвід демонструє, що ключовим фактором успішного впровадження електронного голосування є поступовість, наприклад, так як це поступово проваджувалось в Естонії. Цей підхід дозволив виявити технічні та організаційні проблеми на початкових етапах і мінімізувати ризики національного масштабу. Україна може скористатися цією стратегією, починаючи з пілотних проектів у містах або регіонах із високим рівнем цифрової інфраструктури. Наприклад, великі міста, такі як Київ, Львів чи Харків, можуть стати платформами для тестування електронного голосування на місцевих виборах. Важливо забезпечити ретельний моніторинг і незалежний аудит цих проектів, що дозволить виявити потенційні проблеми та отримати рекомендації для масштабування.

Крім того, необхідно забезпечити широку інформаційну кампанію серед громадян, щоб пояснити мету пілотних проектів і переваги е-голосування. Залучення громадських організацій та медіа стане ключовим елементом для підвищення прозорості та довіри до процесу.

Для України першочерговим завданням є створення комплексної стратегії кіберзахисту, яка включає:

- розробку та тестування систем електронного голосування з урахуванням найсучасніших стандартів безпеки;
- залучення міжнародних експертів для проведення аудитів безпеки;
- регулярні навчання та тренінги для персоналу, який забезпечуватиме роботу системи.

Законодавчо необхідно забезпечити суворий контроль над зберіганням та обробкою персональних даних виборців. Це включає розробку нормативних актів, які регулюють доступ до даних, їх зберігання та використання. Крім того, необхідно впровадити технології блокчейн для підвищення прозорості та незмінності даних.

Важливо також враховувати специфіку українського інформаційного простору, зокрема ризики дезінформації. Для боротьби з цими загрозами необхідно створити спеціальні підрозділи, які мониторитимуть інформаційний простір і протидіятимуть фейкам щодо електронного голосування.

Запровадження електронного голосування в Україні є складним, але перспективним завданням. Ключовим фактором успіху є не лише технічна готовність, але й політична воля та активне залучення громадянського суспільства до процесу впровадження нових технологій.

Висновки. Електронне голосування стало однією з ключових інновацій у сфері демократичного управління, що набуває дедалі більшого поширення у світі. Аналіз досвіду різних країн показує, що Е-голосування має значні переваги, включаючи підвищення доступності виборчого процесу, скорочення витрат на проведення виборів та підвищення зручності для виборців. Водночас впровадження е-голосування супроводжується численними викликами, які потребують ретельного врахування.

Впровадження е-голосування в Україні має потенціал стати важливим кроком до модернізації виборчої системи.

Україна має всі шанси стати взірцем у впровадженні сучасних технологій у виборчий процес. Проте для досягнення успіху потрібно уникати поспіху, враховувати світовий досвід і розробляти рішення, які відповідатимуть специфіці країни.

Список використаної літератури

1. Звіт про внутрішнє переміщення населення в Україні. Опитування загального населення, раунд 16, квітень 2024 р. URL: https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd11461/files/reports/IOM_UKR_GPS_Internal%20Displacement%20Report_Round%2016_UA_June%202024.pdf
2. Teens, Social Media and Technology 2022. Pew Research Center. 2021. URL: <https://www.pewresearch.org/internet/2022/08/10/teens-social-media-and-technology-2022/>
3. Впровадження електронного голосування. Основні аспекти. Програмний документ, грудень 2011 р. URL: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/introducing-electronic-voting-essential-considerations-UK.pdf>
4. Топалова С. Запуск електронного голосування: корисний досвід Естонії. URL: https://lb.ua/blog/svetlana_topalova/456467_zapusk_elektronnogo_golosuvannya.html

5. Панкратов В. Електронне голосування як елемент електронної демократії: досвід країн ЄС. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/294405/287190>
6. Вибори в Естонії; вперше в історії понад 50% виборців голосували онлайн. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/03/6/7157420/>
7. Лісовський Ю. Інтернет-голосування та шкідливе програмне забезпечення: приклад Швейцарії. URL: <https://www.oporaua.org/vybory/internet-golosuvannya-ta-shkidlive-programne-zabezpechennya-priklad-shveycariyi-24995>
8. У Німеччині заборонили електронне голосування на виборах. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/1503517.html>
9. The Help America Vote Act Of 2002. URL: <https://www.justice.gov/crt/help-america-vote-act-2002>
10. Mihkel Solvak, Kristjan Vassil Could Internet Voting Halt Declining Electoral Turnout? New Evidence That E-Voting Is Habit Forming. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/poi3.160>
11. Bruno de Witte, Alexander H. Trechsel. Legislating after Lisbon New Opportunities For the European Parliament/ Florence, 2010/ URL: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/15674/EUDORreport2010_01.pdf?sequence=1&isAllowed=y
12. Key Findings of the Mueller Report. 2019 URL: <https://www.acslaw.org/projects/the-presidential-investigation-education-project/other-resources/key-findings-of-the-mueller-report/>
13. Social Media Use in 2021. Pew Research Center. 2021. URL: https://www.pewresearch.org/internet/wp-content/uploads/sites/9/2021/04/PI_2021.04.07_Social-Media-Use_FINAL.pdf
14. Закон України «Про вибори народних депутатів України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4061-17#Text>
15. Закон України «Про вибори Президента України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-14#Text>
16. Про Концепцію “Запровадження системи електронного голосування в Україні”: проект Закону України від 10.06.2011 No 8656 URL: <https://ips.ligazakon.net/document/jf6og00a>
17. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронної демократії в Україні на 2019-2020 роки» від 12 червня 2019 р., № 405-р, Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/405-2019-%D1%80#Text>
18. Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>
19. Даниленко Ю., Миронович В. Скільки українців не мають доступу до інтернету і коли ми подолаємо цифровий розрив. URL: <https://speka.media/skilki-ukrayinciv-dosi-ne-mayut-dostupu-do-internetu-i-shho-robiti-z-cifrovim-rozrivom-plg4x9>
20. Дослідження цифрової грамотності в Україні 2023р. URL: https://osvita.diia.gov.ua/uploads/1/8800-ua_cifrova_gramotnist_naselenna_ukraini_2023.pdf

GLOBAL EXPERIENCE OF E-ELECTIONS AND E-VOTING: PROSPECTS AND EXPERIENCE FOR UKRAINE

Roman Bula

*Ivan Franko National University of Lviv,
Faculty of Philosophy, Department of Political Science
Universytetska str., 1, 79000, Lviv, Ukraine*

The article deals with the issue of introducing electronic voting as one of the key areas of modernization of the electoral process. The author analyzes the international experience of countries that have already implemented e-voting, in particular Estonia, Switzerland, Germany and the United States. Attention is focused on the advantages of e-voting: increased accessibility for voters, ease of participation, reduced costs, minimization of errors and acceleration of vote counting. Challenges are also discussed, including cybersecurity threats, the digital divide between social groups, and the low level of public trust in new technologies.

Particular attention is paid to the analysis of the prospects for introducing electronic voting in Ukraine in the context of war and global digitalization. It is found that this technology can help ensure the voting rights of citizens who are abroad, in the occupation zone, or have limited mobility. At the same time, the author emphasizes the need to address such issues as the creation of a legal framework, development of technical infrastructure, and raising the level of digital literacy of the population.

Based on international experience, it is proposed to introduce pilot projects in regions with a high level of digitalization, gradually develop secure e-voting platforms and inform citizens to ensure transparency and trust. The article emphasizes the importance of integrating cybersecurity, using blockchain technologies, and combating disinformation that could affect voter confidence.

The conclusions emphasize the significant potential of e-voting for the democratization of the electoral system in Ukraine, while emphasizing the need for gradual implementation, taking into account technical, legal and social aspects, and adapting international experience to Ukrainian realities.

Key words: electronic elections, electronic voting, cyber defense, cybersecurity, digitalization, electoral systems, digital literacy.